

Vestigingen van en ringonderzoek bij oeverzwaluwen in 2016 in het gebied tussen Vecht en Eem

Dick A. Jonkers & Engbert van Oort

Herkomstkolonie	Ringjaar + aant. terugmeldiger			
Kolonie Raboes, Eemnes	2013	2014	2015	2016
Heembeton, Lelystad	0	0	5	0
Ooivaarsplas, Lelystad	0	0	1	0
Almere	0	0	1	0
Elburg	0	0	1	0
Hoofddorp	0	0	1	0
Kieftkampen, Naarden	0	0	0	1
CITO, Ned. den berg	0	0	0	1
Zanderij Crailo	0	0	0	1
Groeve Oostermeent, Blaricum	0	2	0	1
Raboes, Eemnes zelfde kolonie	2	1	0	16

abel 5 Herkomst een aantal van de in de periode 23-06 t/m 19-07-16 in de kolonie Raboes teruggevangen oeverzwaluwen met ringjaar

tabel 1

De goed gebruikte nestwand

Hilde Veenstra

Ieder jaar zo tegen eind maart begint de onrust. Zouden de oeverzwaluwen er al weer zijn en waar zullen ze zich gaan vestigen? Ook nu ging ik geregeld even kijken bij een aantal kolonies, die jaarlijks worden bezet. Maar ook sporen we grondstorten op, want dat zijn potentiële vestigingsplekken. Die werden nauwlettend gevolgd, om problemen te voorkomen in het broedseizoen. De eerste tekenen van vestigingen waren in de Groeve Oostermeent (Blaricum). Daar hadden de overtjes in de laatste decade van april nieuwe nestgangen uitgegraven. Op andere locaties was het nog stil. Toch was het dit jaar kassa!

Weeromstandigheden

Voorafgaand aan de vestiging spelen diverse factoren een rol, waaronder de weersomstandigheden in het overwinteringsgebied en die tijdens de terugtrek naar het broedgebied. Wat de terugtrek betreft kan gemeld worden, dat het maandoverzicht van het KNMI aangeeft, dat er in grote delen van maart een noordelijke stroming was met een aanvoer van koude lucht. Dit weertype zou kunnen verklaren, dat er pas in de derde aprilweek oeverzwaluwenactiviteiten zijn vastgesteld. April was vrij koud, maar wel aan de zonnige kant. Mei daarentegen was zeer

warm en aan de zonnige kant en zou een gunstige maand geweest kunnen zijn voor de broedende oeverzwaluwen. Juni was zeer nat en warm en juli vrij warm, vrij droog en zonnig. Wat het weer betreft waren de omstandigheden niet slecht voor de soort.

Kolonies

Er waren dit jaar negen bezette kolonies, een minder dan vorig jaar. We moesten het dit jaar, op één kolonie na, hebben van jaarlijks bezette wanden. Er ontstonden 'spontaan' geen nieuwe kolonies. Het aantal broedparen steeg spectaculair en bedroeg nu 844. Hierdoor vond er een toename plaats van de populatie van iets meer dan 40 procent. Een spectaculaire stijging dus. Eén wand was wel bewoond, er werd wel in gebroed maar hij stortte in, waardoor er geen jongen groot werden en er is dus geen reproductie is geweest. Zie verder bij Stichtseweg.

VECHTPLASSENGEBIED CITO Horstermeer

De kolonie op het grondverzetbedrijf werd dit jaar door bijna veertig paren meer bezet dan in 2015 en predatie bleef gelukkig uit. Het is niet duidelijk of dit de maximaal mogelijke bezet-

ting is. Een bijzonderheid was medebewoning van een ijsvogel, die zich hoog in de wand gevestigd had. De terreineigenaar had de wand dit jaar weer geschikt gemaakt voor bewoning.

Vangplek	aantal nesten	aant. nieuw gevangen	terugvangsten
Oostdijk (Naarden)	36	1	0
RWZI bij Wolfskamer, Huizen	111	108	32
Groeve Oostermeent, Blaricum	85	160	47
CITO Horstermeer, Ned. den Ber	210	274	203
Zanderij Crailo, Hilversum	67	108	44
Raboes, Eemnes	87	127	34
Totaal	596	778	360

Tabel 2 Aantal vangsten per kolonie

Hilversumse Bovenmeent

In het vorige verslag is dit gebied aangeduid als Hilversumse Meent. De officiële naam van deze locatie is de hier bovenstaande. Helaas blijft onderhoud achterwege, omdat Natuurmonumenten dit niet noodzakelijk vindt. Hierdoor raakt de wand onder andere begroeid en worden de vestigingsmogelijkheden beperkt. Deze wand herbergde 40 broedparen. Er zijn hier geen ringactiviteiten ontplooid.

Herkostkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen				
	2012	2013	2014	2015	2016
Dronen	0	0	0	1	0
Heembeton, Lelystad	0	1	1	0	0
Ooievaarsplas, Lelystad	0	0	2	1	1
Almere	0	0	0	1	1
Kieftkampen, Naarden	0	0	0	0	3
Oud Naarden, ringstation	1	0	0	1	0
CITO Horstermeer, Ned. den Berg	0	0	1	0	0
Raboes, Eemnes	0	0	1	0	0
Groeve Oostermeent, Blaricum	0	0	0	1	2
RWZI, afkomstig uit zelfde kolonie	0	0	4	4	4

Tabel 3 Herkomst en aantal van de in de periode 30-06 t/m 26-07-2016 in de kolonie RWZI (Huizen) teruggevangen, geringde oeverwaluwen, met het ringjaar

De netten worden geleegd

Hilde Veenstra

HET GOOI

Kieftkampen Naarden

Deze kolonie bevindt zich in de Keverdijksche Overscheense Polder aan de Overscheenseweg bij de Kieftkampen, vlakbij het Naardermeer. In de wand waren 180 gaten aanwezig, waarvan er 157 bewoond waren. In 2009 was er al een kolonie. Hiervan zijn helaas geen gegevens over het aantal broedparen in dat jaar. Omdat er gdaarom een onderhoud werd uitgevoerd raakte de wand begroeid en bleef onbezet. In 2014 ging Rob Moolenbeek aan de slag met de grondhoop en dat leverde 73 broedparen op (Jonkers 2014). Rob nam in 2015 het initiatief voor een grondige restauratie en kreeg daarbij financiële ondersteuning van de Vogelwerkgroep uit het Dineke Sluifers Vogelfonds. Hij zal hier in De Korhaan een artikel aan wijden. Toen de wand er weer spic en span bij lag raakte hij prompt bewoond, met het eerder vermelde resultaat.

Oostdijk Naarden

De kunstwand was door slechts 36 paar bezet, bijna de helft van het aantal vorig jaar. Het aantal gaten in de betonwand is meer dan voldoende. Er zal een poging worden ondernomen om met de terreinbeheerder de aanvliegmogelijkheid te verbeteren.

Stichtseweg Blaricum

In de grondhoop langs de Stichtseweg werd begin mei nog volop gegraven, er waren al 34 nestingen. Op 21 mei zaten daar 51 bewoonde nestholten. Door het zeer warme weer kalfde de wand af en stortte in. In de eerste week van juni waren er geen oeverwaluwen meer.

RWZI Huizen

De kunstwand in dit gebied was dit jaar een groot succes. Het grootste deel van de gaten was bezet. Het totaal kwam uit op 111 nesten. Het record tot nu toe was 118 nesten in 2013. Het succes is mede te danken aan het feit, dat alle nestgaten van vorig jaar zijn schoon gemaakt, door met een grondboor oud nestmateriaal en ongerechtigheden te verwijderen. Hiermee verdwijnen ook nestparasieten. Daarna zijn de gaten weer gevuld met zand. Deze werkzaamheden worden ieder jaar uitgevoerd bij wanden waar dit mogelijk is.

Zanderij Crailo Hilversum

In deze kunstwand, die zijn tweede jaar inging, nestelden 67 paren. Dat zijn er bijna drie keer zoveel als in 2015. Het gaat dus de goede kant op met deze locatie. Voorlopig kunnen we nog vooruit, want er is voldoende opvangcapaciteit voor meer paren.

Groeve Oostermeent, Blaricum

Deze natuurlijke steilwand had dit jaar gelukkig geen last van predatie. Het aantal paren oeverwaluwen dat tot bezetting overging bedroeg eind april 38. Gedurende het broedseizoen liep het aantal op tot 85.

Herkostkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen				
	2011	2012	2014	2015	2016
CITO Horstermeer	0	0	0	1	0
Ooievaarsplas, Lelystad	0	0	0	5	0
Heembeton, Lelystad	0	0	1	0	0
Zeewolde	0	0	0	8	0
Almere	0	0	0	3	0
Hoofddorp	0	0	1	0	0
Raboes, Eemnes	0	0	2	0	2
Kieftkampen, Naarden	0	0	0	3	0
Oostdijk, Naarden	0	0	0	1	1
Zanderij Crailo, Hilv.	0	0	0	12	0
Haarzuilens	0	0	0	1	0
Frankrijk	1	3	34	12	116

Tabel 4 Herkomst en aantal van de in de periode 1-06 t/m 28-07-'16 in de kolonie CITO Nederhorst den Berg teruggevangen oeverwaluwen met ringjaar

EEMLAND

Raboes Eemnes

De grondeigenaar van het perceel bij het Raboes had de natuurlijke wand, die zich op de rand van een plas bevindt, met een machine weer steil gemaakt. Zijn initiatief werd beloond: 76 paren gingen over tot vestiging.

Verdwenen en onbezette wanden Blaricummermeent

De grondhoop met steile rand, die zich bij het door de gemeente aangelegde riviertje bevond naast het Meenthuis, is verdwenen. Het ziet er niet naar uit dat er in de voormalige meent, die nu vol met huizen wordt gebouwd, langs deze waterloop een voorziening kan worden gemaakt voor oeverwaluwen.

Golfbaan Naarderbos Hilversum

Eind april/ begin mei waren er zes nestgaten aanwezig, maar nog geen nestelactiviteiten. De wand begon al begroeid te raken, maar zou in orde worden gemaakt. Degene die dit zou doen heeft dat nagelaten en heeft ook niet geteld. Begin juni was de wand volledig overgroeid en zijn er geen bewoningssporen aangetroffen.

RWZI Hilversum

De nieuwe wand op het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie is voor het tweede achtereenvolgende jaar nog onbezet. Voor zover bekend zijn er nog nooit oeverwaluwen gesignaleerd bij deze wand.

Een pas geringde, jonge oeverzwaluw

Foto: Hilde Veenstra

Ringonderzoek

Net als in voorgaande jaren zijn pogingen ondernomen om oeverzwaluwen te vangen en te ringen. Het aantal bemachtigde oeverzwaluwen en het aantal terugvangsten in de kolonies zijn vermeld in tabel 1. Bij de Kieftkampen is wel geringd, maar de gegevens waren op de sluitingsdatum van de kopij nog niet binnen. Bij de Bovenmeent is geen ringonderzoek verricht. Op de Oostdijk waar 36 paren nestelden is één vangpoging gedaan en werd slechts één oeverzwaluw bemachtigd. Hierna is afgezien van verdere pogingen. De figuren bieden interessante informatie. Het voert te ver om die allemaal hier weer te geven. In tabel 1 is te zien, dat er bij de CITO maar liefst 203 terugvangsten waren.

Wie in tabel 4 gaat zoeken en op de onderste regel kijkt, ziet onder andere dat het aantal terugvangsten in 2016 van vogels, die daar dit jaar waren geringd, groot is. Ook dat een in 2011 geringd oevertje bij de terugvangsten zat. Die was dus minstens vier jaar oud en als het vogeltje toen niet in zijn eerste levensjaar (1k), is geringd, mogelijk nog ouder. Er keerden er 34 terug die daar al in 2014 waren geringd. Eén exemplaar was teruggemeld uit Frankrijk en vijf in 2015 gevangen exemplaren bevonden zich in 2015 in de wand van Heembeton bij Lelystad. Zo is er nog veel meer te vinden. Wat te denken van exemplaren die nog dit broedseizoen, na geringd te zijn, later opnieuw elders zijn gevangen? Waren dat exemplaren die daar voor hun tweede broedsel verzeild waren geraakt? Waren het zwervende eerstejaars? Degenen die de moeite nemen de figuren door te vlooien, zullen

constateren dat er heel wat afgezworven wordt. Het na de overwintering terugkeren naar de geboorteplek komt voor. Zo zijn er nog veel meer gegevens te vinden.

Helemaal interessant is het voor de ringers zelf, die over de basisgegevens beschikken met alle informatie die bij het ringen is vastgelegd. Een bijzondere terugmelding kwam van een door mij buiten het werkgebied (in Wijk bij Duurstede) geringde eerstejaars oeverzwaluw. Deze kwam terug uit Tsjaad (Afrika), waar hij in een gebied met overstromingsvlakten in februari terug werd gevangen door een Engelse ringploeg. Kennelijk overwinterde hij daar. Nog leuker werd het dat deze vogel weer terugkeerde naar zijn geboorte- grond en daar opnieuw door mij werd gevangen! Zo ontsluit de wetenschap onder andere met hulp van veel vrijwilligers, waaronder medewerkers van ons vogelringstation, tal van geheimen.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen				
Groeve Oostermeent	2011	2013	2014	2015	2016
Swifterbant	0	2	0	0	0
Ooivaarsplas, Lelystad	0	0	0	1	2
Heembeton, Lelystad	0	0	5	0	0
Hoofddorp	0	0	0	1	0
Almere	0	0	0	2	0
RWZI, Huizen	0	0	0	2	0
Oud Valkeveen, Naarden	0	0	0	1	0
CITO, Ned. Den Berg	1	0	0	0	1
Oostdijk, Naarden	0	0	0	2	0
Groeve Oostermeent	0	0	5	2	21

Tabel 6 Herkomst en aantal van de in de periode 14-06 t/m 11-07'16 in kolonie Groeve Oostermeent teruggevangen oeverzwaluwen m. ringj.

Herkomstkolonie	Ringjaar + aant. terugmeldiger			
Kolonie Raboes, Eemnes	2013	2014	2015	2016
Heembeton, Lelystad	0	0	5	0
Ooivaarsplas, Lelystad	0	0	1	0
Almere	0	0	1	0
Elburg	0	0	1	0
Hoofddorp	0	0	1	0
Kieftkampen, Naarden	0	0	0	1
CITO, Ned. den berg	0	0	0	1
Zanderij Crallo	0	0	0	1
Groeve Oostermeent, Blaricum	0	2	0	1
Raboes, Eemnes zelfde kolonie	2	1	0	16

Tabel 5 Herkomst een aantal van de in de periode 23-06 t/m 19-07-'16 in de kolonie Raboes teruggevangen oeverzwaluwen met ringjaar

Medewerkers

Bij het oeverzwaluwenproject is er ondersteuning geweest van diverse personen. Dat geldt voor het tellen en opsporen van nieuwe kolonies, het onderhoud van de reeds bestaande en het assisteren bij ringonderzoek.

De volgende personen hebben een bijdrage geleverd: Jelle Harder, Dick Jonkers, Rob Moolenbeek, Mieke Pieren-Olijhoek, Engbert van Oort, Gerard Rigter, Gerda en Wim Schaapherder, André van Soest, Pieter Schut, Frank van de Weijer en de vrijwilligersgroep van het Goois Natuurreservaat o.l.v. Frank Sikking.

Bronnen

Jonkers, D.A. 2014. Resultaten van tellingen en ringonderzoek bij broedende oeverzwaluwen tussen Vecht en Eem in 2014. De Korhaan 48 (5): 172-177.

Jonkers, D.A. 2016. Monitoring van, en ringonderzoek bij oeverzwaluwen in 2015. De Korhaan 49 (2): 19-21.

Herkomstkolonie	Ringjaar en aantal terugmeldingen					
Zanderij Crallo	2010	2012	2013	2014	2015	2016
Almere	0	0	0	2	1	0
RWZI, Huizen	0	0	0	4	0	0
Kieftkampen, Naarden	0	0	0	1	0	1
Oostdijk, Naarden	0	0	0	0	1	0
Groeve Oostermeent, Blaricum	0	0	0	5	1	0
CITO, Ned. Den Berg	1	1	1	9	0	2
Haarzuilen	0	0	0	0	2	0
Zanderij Crallo, zelfde kolonie	0	0	0	0	0	11

Tabel 7 Herkomst en aantal van de in de periode 30-06 t/m 26-07-'16 in de kolonie Zanderij Crallo teruggevangen en geringde oeverzwaluwen met ringjaar